

K Z O M U N I K A C J E
B A D A N I A

Warszawa, listopad 2011

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/138/2011

PRACA POLAKÓW ZA GRANICĄ

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
13 stycznia 2011 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W badaniu migracji zarobkowych trudno o ścisłe dane, które dokładnie pokazywałyby, ilu Polaków pracuje obecnie lub pracowało w ubiegłych latach za granicą. Dane dotyczące skali migracji zarobkowych są bowiem szacowane na podstawie wyników badań lub pochodzą z różnego rodzaju oficjalnych statystyk i rejestrów (z reguły nieobejmujących wszystkich pracujących za granicą, szczególnie tych, którzy wyjeżdżają na krótko i podejmują pracę „na czarno”). Prowadzone przez nas co roku badania pozwalają się zorientować, jaka jest skala migracji zarobkowych, pokazują, kto pracuje za granicą, jakie są najpopularniejsze kierunki wyjazdów. W tym roku¹ także zapytaliśmy osoby powracające do Polski, jak długo pracowały za granicą i dlaczego zdecydowały się na powrót do kraju.

PRACUJĄCY ZA GRANICĄ W CIĄGU OSTATNICH 10 LAT

Jak wynika z uzyskanych deklaracji, w ciągu ostatnich dziesięciu lat co dziewiąty dorosły Polak (11%) pracował za granicą. Co setny (1%) deklaruje, że obecnie jest zatrudniony poza krajem – są to osoby, które mieszkają w Polsce i dojeżdżają do pracy za granicę lub mieszkają stale za granicą, ale przebywały akurat w kraju w czasie realizacji badania. Odsetek osób deklarujących, że w ostatnich dziesięciu latach pracowały za granicą, jest zbliżony do notowanego w ubiegłych latach.

W badaniu nie zostały z oczywistych powodów uwzględnione osoby, które obecnie mieszkają i pracują poza krajem.

Tabela 1

Czy w ostatnich dziesięciu latach pracował(a) Pan(i) za granicą lub być może pracuje tam Pan(i) obecnie?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	I 2007	IX–XI 2007	X 2008	X 2009	X 2010	X 2011
	w procentach					
Tak, obecnie pracuję za granicą	10	1	1	1	1	1
Tak, pracowałam(a) za granicą w przeszłości		9	9	11	10	11
Nie	90	90	90	88	89	88

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (257) przeprowadzono w dniach 29 września – 5 października 2011 roku na liczącej 1099 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Zdecydowana większość spośród tych, którzy w ciągu ostatniej dekady podejmowali pracę za granicą, pracowała poza krajem w okresie, kiedy Polska była już członkiem Unii Europejskiej; przy czym dwie trzecie (66%) wyjechało za granicę już po akcesji, a więcej niż co piąty (22%) – jeszcze przed 1 maja 2004 roku, ale kontynuował pracę po przystąpieniu Polski do UE. Blisko co ósmy deklarujący, że w ciągu ostatnich dziesięciu lat był zatrudniony za granicą, wrócił do kraju jeszcze przed akcesją (12%).

Tabela 2

Czy wyjechał(a) Pan(i) do pracy po wejściu Polski do Unii Europejskiej, tzn. po 1 maja 2004 roku, czy też jeszcze przed wejściem naszego kraju do tej organizacji?	Odpowiedzi osób, które w ostatnich dziesięciu latach pracowały za granicą			
	X 2008 N=111	X 2009 N=130	X 2010 N=111	X 2011 N=131
	w procentach			
Wyjechał(a)m do pracy po wejściu Polski do UE	52	50	64	66
Wyjechał(a)m do pracy przed wejściem Polski do UE, ale pracowałem(a)m za granicą jeszcze po wejściu naszego kraju do tej organizacji	19	20	17	22
Wyjechał(a)m do pracy i pracowałem(a)m za granicą jeszcze przed wejściem Polski do UE	28	30	20	12
Trudno powiedzieć	1	0	0	1

Biorąc pod uwagę to, że 1% badanej próby odpowiada mniej więcej 280 tys. osób w całej dorosłej populacji Polski, można szacować, że w ciągu ostatnich dziesięciu lat pracowało za granicą około 3 mln. 300 tys. obywateli naszego kraju (nie licząc tych, którzy z powodu pracy za granicą byli nieobecni w gospodarstwie domowym podczas badania i nie mogli wziąć w nim udziału). Liczba Polaków pracujących za granicą już po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej sięga niemal 3 milionów (z czego około 2 mln. 200 tys. wyjechało już po akcesji).

W dotychczasowych badaniach obserwowaliśmy wyraźną prawidłowość: mężczyźni mniej więcej dwukrotnie częściej niż kobiety deklarowali, że mają doświadczenia związane z pracą za granicą. W tegorocznym badaniu deklaracje kobiet i mężczyzn są bardziej zbliżone, choć nadal do pracy za granicę częściej wyjeżdżają mężczyźni (14% z nich pracowało poza Polską w ostatniej dekadzie lub obecnie jest zatrudnionych za granicą, podczas gdy wśród kobiet odsetek ten wynosi 11%).

Najważniejszym czynnikiem decydującym o migracjach zarobkowych za granicę jest wiek². Zdecydowanie najbardziej aktywne pod tym względem były osoby mające od 25 do 34 lat. Więcej niż co czwarty badany z tej grupy wiekowej (27%) deklaruje, że w ciągu ostatnich dziesięciu latach pracował za granicą (lub pracuje tam obecnie).

Doświadczenie pracy za granicą różnicuje poziom wykształcenia. Jeszcze kilka lat temu pracę zarobkową poza Polską najczęściej podejmowały osoby z wyższym wykształceniem. Już zeszłoroczne badanie pokazało, że doświadczenie czasowej migracji zarobkowej się upowszechnia: osoby najlepiej wykształcone deklarują zatrudnienie za granicą mniej więcej równie często jak badani mający wykształcenie średnie lub zasadnicze zawodowe. Barię ograniczającą wyjazdy zarobkowe za granicę jest wykształcenie podstawowe. Wyniki tegorocznego badania potwierdzają te ustalenia. W ciągu ostatnich dziesięciu lat poza Polską pracowało (lub pracuje tam obecnie) 15% osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, 13% z wykształceniem średnim i 16% tych, które legitymują się dyplomem wyższej uczelni. Dla porównania – wśród osób z wykształceniem podstawowym odsetek pracujących za granicą wynosi 5%.

W grupach społeczno-zawodowych pracę za granicą najczęściej deklarują robotnicy (21%) oraz pracownicy usług (20%). Wśród biernych zawodowo stosunkowo wysoki odsetek pracujących w ostatnich latach za granicą notujemy wśród gospodyń domowych (23%).

Doświadczenia związane z migracją zarobkową równie często mają osoby o stosunkowo niskich dochodach *per capita* – do 750 zł miesięcznie (w ostatnich dziesięciu latach pracowało za granicą lub pracuje tam obecnie 14% z nich), jak i względnie dobrze sytuowane, o miesięcznych dochodach *per capita* powyżej 1500 zł (14%).

Głównym celem czasowych migracji zarobkowych Polaków są Niemcy. Ponad dwie piąte osób, które w ostatniej dekadzie pracowały za granicą lub obecnie są zatrudnione poza krajem, deklaruje, że znalazło pracę u naszego zachodniego sąsiada (43%). Drugim najpopularniejszym kierunkiem migracji zarobkowej Polaków jest Wielka Brytania, gdzie w ostatnim dziesięcioleciu pracowała (lub pracuje obecnie) co czwarta osoba zarabująca za granicą (25%). Do ważnych kierunków migracji zarobkowych Polaków można zaliczyć także Holandię (13%) oraz Włochy (8%).

---

² Wykorzystano moduł do analizy wielozmiennej *IBM SPSS Decision Trees*.

Tabela 3

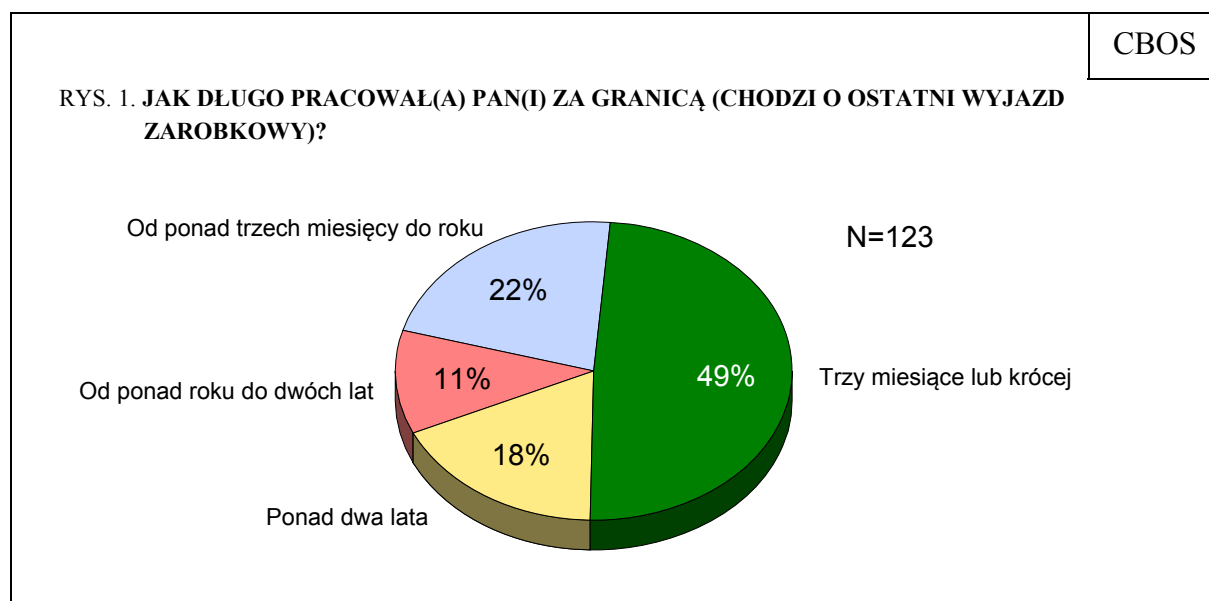
W którym kraju lub w których krajach Pan(i) pracował(a) lub pracuje?	Odpowiedzi osób, które pracują lub w ostatnich 10 latach pracowały za granicą (według terminów badań)				
	IX–XI 2007	X 2008	X 2009	X 2010	X 2011
	w procentach				
Niemcy	46	48	44	39	43
Wielka Brytania	15	18	16	22	25
Holandia	8	7	8	9	13
Włochy	8	10	8	11	8
Stany Zjednoczone	6	6	6	4	5
Francja	5	0	8	3	5
Irlandia	5	3	5	3	4
Norwegia	3	7	3	1	4
Grecja	2	2	2	1	2
Belgia	4	2	2	3	2
Hiszpania	3	1	6	7	2
Austria	4	3	5	2	1
Dania	2	1	2	1	1
Słowacja	0	1	0	1	1
Szwajcaria	1	2	2	0	1
Kanada	1	0	0	0	1
Węgry	1	1	0	3	0
Czechy	2	3	2	2	0
Finlandia	1	1	0	1	0
Portugalia	0	0	1	0	0
Inne państwo	8	7	8	11	6

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić więcej niż jeden kraj, w którym pracowali

Dane o kierunkach migracji zarobkowych Polaków odnoszą się w głównej mierze do pracujących za granicą w przeszłości i nie dotyczą ogromnej większości osób obecnie zatrudnionych poza krajem. Niemniej jednak zmiany w deklaracjach dotyczących miejsca pracy pokazują, jak zmieniają się destynacje migracyjne Polaków. W ciągu ostatnich dwóch lat znacząco zwiększył się odsetek osób deklarujących pracę w Wielkiej Brytanii. Z kolei po okresie spadku deklaracji dotyczących wyjazdów do Niemiec odsetek pracujących tam Polaków ponownie wzrósł. Stało się to prawdopodobnie za sprawą zniesienia od 1 maja tego roku ograniczeń w dostępie do niemieckiego rynku pracy dla polskich pracowników.

Niemal połowa tych, którzy deklarują, że w ciągu ostatnich dziesięciu lat podejmowali pracę zarobkową za granicą i powrócili już do kraju, podczas ostatniego wyjazdu pracowała poza Polską trzy miesiące lub krócej (49%). W tej kategorii prawdopodobnie wiele jest osób nieujętych w oficjalnych statystykach dotyczących liczby Polaków podejmujących pracę za granicą. Nieco więcej niż jedna piąta pracujących poza Polską (22%) była tam zatrudniona

od ponad trzech miesięcy do roku. Na dłużej niż rok wyjechało do pracy ogółem 29% badanych z omawianej grupy.

Wyniki analiz dotyczących długości okresu pracy za granicą w krajach będących głównym celem migracji zarobkowych Polaków, a więc w Niemczech i Wielkiej Brytanii, są zgodne z oczekiwaniami. Migracje zarobkowe do Niemiec mają zwykle charakter krótkookresowy i sezonowy. Ponad połowa osób, które w ciągu ostatnich dziesięciu lat pracowały w Niemczech (58%), deklaruje, że podczas ostatniego wyjazdu zarobkowego była zatrudniona trzy miesiące lub krócej. Inaczej jest w przypadku wyjazdów zarobkowych do Wielkiej Brytanii, które zwykle trwają dłużej, najczęściej od ponad trzech miesięcy do roku (37%). Tylko 29% badanych, którzy w ostatniej dekadzie znaleźli zatrudnienie w Wielkiej Brytanii, podczas ostatniego pobytu za granicą pracowało trzy miesiące lub krócej. Jedna trzecia (34%) pracowała ponad rok.

Tabela 4

Jak długo pracował(a) Pan(i) za granicą (chodzi o ostatni wyjazd zarobkowy)?	Odpowiedzi osób deklarujących, że w ciągu ostatnich 10 lat pracowały:	
	w Niemczech (N=50)	w Wielkiej Brytanii (N=30)
	w procentach	
Trzy miesiące lub krócej	58	29
Od ponad trzech miesięcy do roku	15	37
Od ponad roku do dwóch lat	10	8
Ponad dwa lata	18	26

Motywy decyzji o powrocie do kraju miały charakter przede wszystkim uczuciowy i osobisty. Wśród głównych powodów powrotu do Polski wymieniano tęsknotę za krajem, rodziną i przyjaciółmi, ponadto znacząca liczebnie grupa podkreślała zobowiązania rodzinne w kraju. Co piąta powracająca osoba zamierzała kontynuować naukę w Polsce. Tyle samo badanych zaznaczało, że już od początku planowało jedynie krótki wyjazd. Na zamierzony powrót wskazują odpowiedzi osób deklarujących, że skończył im się kontrakt lub umowa o pracę, oraz że osiągnęli zamierzone cele – zdobyli doświadczenie, zarobili wystarczająco dużo pieniędzy.

Motywy ekonomiczne, takie jak: utrata pracy, nieopłacalność zatrudnienia oraz wysokie koszty utrzymania za granicą, odgrywały mniejszą rolę. Ponadto tylko niewiele osób deklaruje, że nie czuło się dobrze za granicą. Po powrocie do kraju jedynie nieliczni mogą od razu liczyć na podjęcie pracy.

		CBOS
Dlaczego wrócił(a) Pan(i) do kraju?	N=123	
Tęsknił(a)m za krajem, rodziną, przyjaciółmi	25%	
Planowałem(a)m tylko krótki wyjazd	20%	
Chciałem(a)m kontynuować naukę w Polsce	20%	
Skończył się mój kontrakt, umowa o pracę za granicą	18%	
Osiągnąłem(ę) zamierzone cele: zdobyłem(a)m doświadczenie, zarobiłem(a)m wystarczająco dużo pieniędzy	15%	
Z powodu zobowiązań rodzinnych w Polsce	14%	
Nie czułem(a)m się dobrze za granicą	6%	
Praca za granicą przestała się opłacać	6%	
Koszty utrzymania za granicą są zbyt wysokie	5%	
Straciłem(a)m pracę za granicą	5%	
Znalazłem(a)m / zaproponowano mi pracę w Polsce	1%	
Z innego powodu	10%	

OBECNIE PRACUJĄCY ZA GRANICĄ

Uzupełnieniem informacji o osobistych doświadczeniach Polaków związanych z pracą poza krajem są dane dotyczące odsetka gospodarstw domowych, z których ktoś z domowników wyjechał do pracy za granicę. Z deklaracji wynika, że obecnie niemal w co dziesiątym gospodarstwie domowym w Polsce (9%) ktoś pracuje poza granicami kraju.

Jeśli weźmiemy pod uwagę, że w Polsce jest około 14 milionów gospodarstw domowych, to można szacować, że obecnie pracuje za granicą ponad milion dwieście tysięcy Polaków (przy założeniu, że z jednego gospodarstwa domowego wyjechała tylko jedna osoba i bez uwzględnienia gospodarstw domowych, z których wszyscy członkowie wyemigrowali za pracą).

Tabela 5

Czy za granicą pracuje ktoś inny z Pana(i) gospodarstwa domowego?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	IX–XI 2007	X 2008	X 2009	X 2010	X 2011
	w procentach				
Tak	7	7	10	9	9
Nie	93	93	90	91	91

PLANY DOTYCZĄCE PRACY ZA GRANICĄ

Zainteresowanie podjęciem w przyszłości pracy zarobkowej za granicą deklaruje 17% dorosłych Polaków. Mniej więcej połowa z nich (co stanowi 9% ogółu badanych) podjęła lub zamierza podjąć realne starania o uzyskanie takiej pracy. Pozostali deklarują, że byłiby nią zainteresowani, gdyby dostali propozycję zatrudnienia, ale sami nie zamierzają się o to starać. W ciągu ostatniego roku poziom zainteresowania pracą za granicą praktycznie się nie zmienił.

Tabela 6

Czy obecnie jest Pan(i) zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	IX–XI 2007	X 2008	X 2009	X 2010	X 2011
	w procentach				
Tak, jestem zainteresowany(a) i obecnie staram się o pracę za granicą	2	2	2	2	2
Tak, jestem zainteresowany(a) i zamierzam w przyszłości starać się o pracę za granicą	8	5	5	6	7
Tak, był(a)bym zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą, jeśli dostał(a)bym taką propozycję, ale sam(a) nie zamierzam się o to starać	8	6	11	8	8
Nie, nie jestem zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą	76	85	81	82	82
Obecnie pracuję za granicą	1	1	1	1	1
Trudno powiedzieć	5	1	1	1	0

Chęć podjęcia pracy za granicą zależy w głównej mierze od wieku. Grupą, w której zainteresowanie zatrudnieniem za granicą jest zdecydowanie największe, są najmłodszy respondenci – od 18 do 24 roku życia. Niemal jedna trzecia z nich (31%) zamierza w przyszłości starać się o zatrudnienie poza Polską lub już to czyni, a dalsze 17% przyjęłoby lub rozważyłoby ofertę pracy za granicą, gdyby ją otrzymało. Odsetek młodych ludzi gotowych do podjęcia pracy poza krajem jest obecnie większy od notowanego w latach ubiegłych. Wśród nieco starszych badanych – mających od 25 do 34 lat – zainteresowanie podjęciem pracy za granicą jest już zdecydowanie mniejsze niż w najmłodszej kategorii wiekowej. O zatrudnienie poza Polską zamierza się ubiegać lub już to czyni 12% respondentów w wieku 25–34 lata, a dokładnie tyle samo (12%) jest otwartych na propozycje pracy.

Szczególnie duże zainteresowanie podjęciem pracy za granicą przejawiają uczniowie i studenci. Prawie dwie piąte z nich (38%) planuje w przyszłości podjęcie pracy poza Polską (albo już się o to stara), a 16% – przyjęłoby ofertę pracy za granicą, choć nie zamierza o to zabiegać. Zainteresowanie uczniów i studentów zatrudnieniem poza krajem jest – podobnie jak ogólnie wśród ludzi młodych – znacząco większe niż rok temu.

Do osób bardziej niż przeciętnie zainteresowanych pracą za granicą należą bezrobotni: 18% z nich zamierza w przyszłości starać się o zatrudnienie poza Polską lub już podejmuje starania w tym zakresie, a dalsze 13% przyjęłoby taką propozycję.

Istotnym czynnikiem sprzyjającym decyzji o zatrudnieniu za granicą są wcześniejsze doświadczenia związane z taką pracą. Po raz kolejny już w naszych badaniach znajduje potwierdzenie konstatacja, że znaczna część osób planujących wyjazd z kraju w celach zarobkowych już pracowała poza Polską.

Tabela 7

Czy obecnie jest Pan(i) zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą?	Czy w ostatnich dziesięciu latach pracował(a) Pan(i) za granicą?*	
	Tak	Nie
	w procentach	
Tak, jestem zainteresowany(a) i obecnie staram się o pracę za granicą / zamierzam w przyszłości starać się o pracę za granicą	41	59
Tak, był(a)bym zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą, jeśli dostał(a)bym taką propozycję, ale sam(a) nie zamierzam się o to starać	19	81
Nie, nie jestem zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą	7	93
Trudno powiedzieć, jeszcze nie wiem	0	100

* Pominięto osoby deklarujące, że obecnie pracują za granicą

Wskaźniki dotyczące pracy Polaków za granicą są dość stabilne. Otwarcie niemieckiego rynku pracy dla polskich pracowników przyczyniło się do zauważalnego zwiększenia wyjazdów zarobkowych do Niemiec, jednak skala tego wzrostu, jak się wydaje, nie była duża. Generalnie w ostatnim roku można mówić raczej o powrotach do kraju niż o wzmożonych wyjazdach zarobkowych za granicę.

Wyniki badania jeszcze wyraźniej niż w ubiegłym roku pokazują, że doświadczenie pracy za granicą się upowszechnia. Jeszcze kilka lat temu pracę poza Polską stosunkowo najczęściej podejmowali ludzie z wyższym wykształceniem, obecnie progiem ułatwiającym decyzję o wyjeździe jest legitymowanie się wykształceniem co najmniej zasadniczym zawodowym. Podobnie jeszcze niedawno można było powiedzieć, że migracje zarobkowe to domena mężczyzn, obecnie widać, że pod tym względem kobiety są niemal równie aktywne jak mężczyźni (szczególnie w młodszych kategoriach wiekowych). Generalnie jednak podejmowanie pracy za granicą wiąże się w głównej mierze z wiekiem. Do poszukiwania zatrudnienia poza Polską skłonni są przede wszystkim ludzie młodzi – od 18 do 24 roku życia, a więc osoby z jednej strony najbardziej mobilne, z drugiej zaś częściej niż przeciętnie zagrożone bezrobociem. Należy zatem zwrócić uwagę na wzrost zainteresowania ludzi młodych zatrudnieniem za granicą. Jeśli większość z nich zrealizuje swoje zapowiedzi, w kolejnych latach można się spodziewać zwiększenia skali migracji zarobkowych w tej grupie wiekowej. Wiele będzie zależeć od sytuacji na rynku pracy – zarówno w Polsce, jak i w krajach, do których wyjeżdżają Polacy.

Opracowała
Beata ROGUSKA